

Posudek oponenta habilitační práce

PhDr. Ivan Murin, Ph.D.: *Etnografia generačnej transmisie kultúry v lokálnom spoločenstve – antropologická perspektiva*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2017. Rkp. habilitační práce, 214 stran, obr. příloha.

Po politicko-společenských změnách, které přinesl listopad 1989, se v bývalém Československu etablovala sociokulturní antropologie a „socialistická“ etnografie se transformovala v (evropskou) etnologii, která v původním diskurzu nejenom československém označovala výzkum mimoevropských kultur (tzv. přírodních národů). Řešení aktuálních společenských a kulturních problémů, holistický přístup stejně jako vědecká terminologická báze antropologie oslovily mnohé etnografy, pro které historický výzkum domácí lidové kultury a orientace na rurální prostředí přestaly být aktuální a badatelsky nosné. Snaha vymezit pozice obou disciplín vedla k polemice, která se proběhla v ústředním oborovém periodiku v *Českém lidu*. *Etnologický časopis* a byla zahájena v roce 2004 textem *Co je a co není kulturní/sociální antropologie? Námět k diskusi* Zdeňka R. Nešpora a Marka Jakoubka. Kritika československé „socialistické“ etnografie (národopisu) zazněla ještě dříve ve sborníku *Česká etnologie 2000* (David Scheffel), ale i později na jiných tiskových platformách. Nicméně obě disciplíny se dnes různě kontaminují ve výuce na českých vysokých školách a jak je patrné z názvů akademických pracovišť v okolních střeoevropských zemích, oba obory zde běžně koexistují bez problémů a polemických střetů, které známe z českého akademického světa.

O integrální propojení etnologických a antropologických badatelských a interpretačních postupů se se zdarem pokusila habilitační práce Ivana Murina *Etnografia generačnej transmisie kultúry v lokálnom spoločenstve – antropologická perspektiva*, která uvedenou problematiku sleduje v oblasti severního Malohontu, historického regionu na jihu středního Slovenska, s výraznými formami lidové kultury, které postupně mizí v druhé polovině minulého století nejdříve v souvislosti se socializací vesnice a s industrializací země; novou etapu modernizace života malohontských vesnic a rozptýlených kopicových sídel nastartovaly společenské změny spojené s rokem 1989 a provázené vylidňováním vesnických sídel, hledáním zdrojů obživy mimo region a šířením nových kulturních forem technickými médii.

Ivan Murin svou habilitační práci strukturuje od teoreticky zaměřených úvodních kapitol, v nichž objasňuje postavení kultury v lokálním spoločenství, uvádí teorie zaměřené na kulturní transmisí a dostává se k problematice generací a jejich roli při předávání kulturních vzorů. Lokální kulturu charakterizuje jako distributivní model kulturních významů (s. 20). Vyslovuje se k často frekventovanému pojmu lokální identita a na základě empirických zkušeností ze sledovaného terénu se mu jako vhodnější jeví termín lokální identifikace. Vzhledem k tomu, že etnografický terénní výzkum prováděl v regionu severní Malohont, charakterizuje

zkoumané lokality, jednak z historického hlediska, ale rovněž v návaznosti na přírodní prostředí a sociální a etnickou strukturu. Zde by bylo na místě podrobněji osvětlit genezi a správní vývoj Malohontu a jeho poměr k sousedním historickým regionům, tj. k vlastnímu Hontu nebo ke Gemeru, bývalým uherským stolicím, správním jednotkám. Nabízí se jedna z nejlepších slovenských regionálních monografií, kterou redigoval Ján Botík a vydal v roce 1988 Národopisný ústav SAV (*Hont. Tradície ľudovej kultúry*. Není uvedeno v seznamu literatury).

Etnografická data a jejich analýza tvoří jádro habilitační práce. Pro soubor dat získaných terénním výzkumem autor používá neologismus „etnografie“ (pl.). Vzhledem k staršímu chápání (nejen socialistické) etnografie, jako komplexní vědecké disciplíny zkoumající spolu s folkloristikou jevy tradiční lidové kultury, ale také modernizační procesy probíhající v české a slovenské společnosti během druhé poloviny minulého století, by bylo vhodné používaný terminus technicus identifikovat a vymezit. Jde o synonymum termínu „etnografika“ objevující se v české literární produkci? Získaná etnografická data (etnografie) autor analyzoval pomocí aplikace ATLAS.ti a kódovacího schématu OCM. Průběh kulturní transmise konkrétně sledoval prostřednictvím: 1) pozorování a imitace (romská osada Dolinka); 2) společných kontaktů (změna funkcí aktuálních příležitostí setkávání se rodin, Lom nad Rimavicí); 3) vytvářených podnětů (denní rytmus rodin v Sihle ad.); 4) individuálního učení (nositel tradice, ekologie osobnosti); 5) přenosu přes sehrávající role (role starosvata na svatbě); 6) herní nebo zábavní role (revitalizace betlehenské obchůzky, Javorina a Ďurkovka); 7) názornosti (interview s tkadlenou); 8) přenosu pomocí příběhů (ústně šíření vědomosti a příběhy na lazech).

V závěrečném shrnutí dochází Ivan Murin k zjištění, že lokální kulturu severního Malohontu lze také chápat jako součást kulturního dědictví a je možno uvažovat o její ochraně prostřednictvím uvedené kategorie, i když si je vědom i negativních dopadů, které může přinést turistický marketing. Její životnost závisí na uplatňování modů přenosu v horizontální i vertikální linii, ale základním problémem jsou demografické ukazatele, které svědčí o stárnutí lokalit do dvou tisíc obyvatel. Autor sleduje generační transmissi kultury optikou západní antropologické vědy, ovšem v otázkách tradice a tradování reflektuje poznatky středoevropské vědy a roli národopisu a lidové kultury, jak přesvědčivě ukázala ve *Vytváření národních identit v Evropě v 18. a 19. století* (2007) Anne-Marie Thiessová.

Z terénních etnografických výzkumů, které Ivan Murin provedl v oblasti severního Malohontu, dospěl zmíněnou analýzou k následujícím zjištěním, které lze označit za relevantní z hlediska diverzity kultur a jejich udržování: 1) Lokální kultury ztrácí svou znakovou příznačnost v souvislosti s prevalencí technických forem šíření kultury; 2) V kulturách lokálních společností je adaptace na změny pomalejší, její dopady však mohou mít vliv na samotnou existenci lokálního společenstva; 3) Generační transmise v jejím vertikálním modu šíření je hlavní stabilizační nástroj pro zachování lokální kultury; 4) Vertikální transmise je nejpomalejším modem a způsobem jak distribuovat lokální kulturu; 5) Generace v malých lokálních společenstvích nejsou stejně početně zastoupené. S tím může souviset funkčnost procesu

selekce kultury; 6) Informace a data směřující k výzkumu generační transmise kultury jsou kvalitativní i kvantitativní povahy. Analýza předpokládá mixování metod.

Z hlediska koncepčního habilitační práce Ivana Murina vykazuje logickou strukturu a tvoří kompaktní celek. Vychází z detailní znalosti zkoumaného regionu severního Malohontu, z dlouhodobých terénních výzkumů autora a soupis literatury ukazuje na širokou znalost zahraniční antropologické literatury. Autor prokázal potřebnou sumu teoretických vědomostí i praktických schopností nutných k absolvování etnografického terénního výzkumu a k vědecké analýze jeho výsledků.

Předložená práce Ivana Murina *Etnografia generačnej transmisie kultúry v lokálnom spoločenstve – antropologická perspektiva* splňuje požadavky kladené na habilitační práci v oboru sociální a kulturní antropologie a doporučuji ji jako podklad k habilitačnímu řízení.

V Brně 12. března 2018

doc. PhDr. Miroslav Válka, PhD.

Ústav evropské etnologie FF MU Brno